

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

**ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ**

Кафедра психології

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІІІ 3. НАУКОВІ ШКОЛИ В ПСИХОЛОГІЇ

**ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ
денної та заочної форми навчання**

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 «СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 053 «ПСИХОЛОГІЯ»**

Київ – 2020

Програма навчальної дисципліни «Наукові школи в психології» для підготовки докторів філософії наукової спеціальності 053 «Психологія».

Розробники програми:

кандидат психологічних наук, доцент Євтушенко І.В.,
кандидат психологічних наук, доцент Нежинська О.О.

Рецензенти:

Дорожкін В.Р., доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Ткалич М.Г., доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Затверджено на засіданні кафедри *психології*.

Протокол № 3 від 08 жовтня 2020 р.

Схвалено Вченою радою Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України.

Протокол № 8 (160) від 29.10.2020 р.

© Нежинська О.О.,
Євтушенко І.В. 2020

© Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості
України (ІПК ДСЗУ), 2020

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Наукові школи в психології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспіранта за науковою спеціальністю 053 «Психологія».

Предметом курсу навчальної дисципліни є зміст основних напрямів сучасної психології, основних концепцій та наукових шкіл та їх представників.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна «Наукові школи в психології» відповідно до структурно-логічної схеми дисциплін, передбачених навчальним планом підготовки аспіранта, викладається після вивчення дисциплін «Теоретико-методологічні проблеми в психології», «Методологія та організація наукових досліджень», «Кроскультурна психологія (укр/англ)» та передуює вивченню таких дисциплін, як: «Математичні методи та моделювання в психології», «Методика викладання психологічних дисциплін», «Тренінг особистісного зростання», «Психологія девіантної поведінки».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Наукові школи психології. Основні напрями психології.
2. Гуманістично-орієнтовані школи психології.
3. Модерні напрями психології.
4. Новітні напрями психотерапії та їх застосування в роботі з клієнтами служби зайнятості.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Наукові школи в психології» є отримання аспірантами системних знань і компетентностей, щодо різноманітності напрямів, течій та наукових шкіл психології, а також набуття навичок їх практичного та наукового використання.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- розкриття основних теоретичних положень, напрямів, наукових шкіл вітчизняної та зарубіжної психології, та внеску їх представників у розвиток психологічної науки;
- формування у аспірантів навичок аналізу та порівняння основних психологічних напрямів, шкіл та течій сучасності;
- формування цілісної картини розвитку психологічних ідей та компетентностей у професійній та науковій діяльності психолога-науковця.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- стан сучасної психології, її методологічні проблеми;
- теоретичні положення основних наукових шкіл і напрямів сучасної психології;
- сучасні течії, концепції, школи їх представників та внесок у розвиток психології як науки;
- зарубіжні та вітчизняні наукові школи психології у вивченні інших психологічних дисциплін

вміти:

- розвивати дослідницькі вміння-вміння відокремлювати психологічну проблему;
- організовувати та проводити психологічне дослідження; обробляти, аналізувати та узагальнювати отримані результати, робити висновки; поглиблене вивчення теоретичних і методологічних основ дослідження;
- вміти планувати свою наукову діяльність з урахуванням теоретичних положень певних наукових шкіл та їх підходів;
- використовувати знання. проводити аналітичне співставлення теоретичних напрямів психологічної науки для формування особистої узагальненої теорії;
- формувати особисту психічну реальність з урахуванням знань про особливості її динаміки;
- аналізувати деструктивні структури у психічній реальності клієнта та визначати рівень, на якому ця деструкція відбулася.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити

ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Наукові школи психології. Основні напрями психології.

Тема 1. Психологія на перетині XX-XXI століття: основні тенденції розвитку.

Криза у психології та її наслідки (аналіз трьох етапів кризи психології XX ст., їх вплив на розвиток психології як науки). Методологія сучасної психології (відсутність єдиної методології, природничонауковий та гуманістичний підхід до вивчення явищ психології, розрив між академічною та практичною психологією, формування великої кількості наукових течій та шкіл). Зародження сучасних напрямків у психології особистості, загальна характеристика основних напрямів сучасної психології: психоаналіз, біхевіоризм, когнітивна психологія, гуманістична психологія, трансперсональна психологія).

Тема 2. Психологічні школи у сучасній психології.

Основи психоаналізу З.Фрейда. Аналітична психологія К.Юнга. Індивідуальна психологія А.Адлера. Соціокультурна психологія К.Хорні. А. Фрейд про механізми психологічного захисту (поняття захисного механізму, опис основних захисних механізмів: витіснення, заперечення, раціоналізація, ізоляція, регресія, реактивне утворення, проєкція, сублімація).

М. Кляйн про любов. Д. Віннікот: психологічні чинники розвитку дитини. Поняття особистісної ідентичності та відчуття буття, власного існування. Поняття достатньо хорошої матері, її впливу на розвиток дитини. Поняття перехідного об'єкту.

Х. Кохут: «Я-психологія». Дослідження нарцисизму. Поняття «Я» - базове відчуття реальності і цілі, прагнення та ідеали людини, основа відчуття людиною сенсу того, що відбувається.

Г.С. Салліван: теорія міжособистісних стосунків. Особистість - як продукт соціальної взаємодії. Вплив міжособистісного досвіду на розвиток особистості.

Епігенетична теорія Е. Еріксона. Поняття епігенетичного принципу. Загальна характеристика стадій психосоціального розвитку. Поняття ідентичності та кризи ідентичності. Основні аспекти ідентичності.

Тема 3. Диспозиційні наукові школи у психології.

Диспозиційна теорія особистості Г.Олпорта. Поняття особистості. Поняття рис особистості. Риси рис особистості. Типи індивідуальних диспозицій. Поняття пропріуму та зрілої особистості.

Р.Кеттел: структурна теорія рис особистості. Підхід до особистості з позиції факторного аналізу. Особистісні риси як ядро структури особистості. Класифікація рис особистості. Методика ММРІ

Г.Айзенк: теорія типів особистості. Ієрархія (рівнева структура) рис особистості.

Типологічні моделі темпераменту та характеру Е.Кречмера, У.Шелдона.

Тема 4. Соціально-когнітивний «крен» у біхевіоризмі.

Соціально-когнітивна теорія А.Бандури. Звернення до когнітивних та соціальних чинників у вивченні поведінки людини. Поняття опосередкованого підкріплення. Дослідження моделей для наслідування. Вивчення агресії. Поняття само ефективності. Шляхи досягнення само ефективності.

Теорія соціального научіння Дж.Роттера. Поняття локусу контролю. Характеристики людей з внутрішнім та зовнішнім локусом контролю.

Л.Берковиц: вивчення агресії.

Тема 5. Когнітивні наукові школи у сучасній психології.

Загальна характеристика когнітивного напрямку у психології. Теорія особистісних конструктів Дж.Келлі. Конструктивний альтернативізм. Людина як дослідник. Поняття особистісного конструкту. Формування конструкту. Властивості конструкту. Типи особистостей: когнітивно складні та когнітивно прості. Поняття репертуарного тесту рольових конструктів.

Когнітивний підхід Дж.Міллера, У.Найсера. Дослідження проблем мовної комунікації, зростання інтересу до вивчення когнітивних процесів Дж.Міллером. Створення Центру когнітивних досліджень.

Уолтер Мішел і когнітивно-афективна теорія особистості. Поняття «парадоксу послідовності».

Раціонально-емотивна теорія А.Елліса. Поняття про раціональні та ірраціональні переконання. АВС-модель. Критерії психічного здоров'я. «Кодекс» невротика.

Когнітивна теорія А.Бека. Основне завдання когнітивної терапії. Поняття «схеми». Поняття «автоматичних думок». Принцип самопомоги та віра у ресурси людини як основа терапії Бека.

Тема 6 Психологія близького зарубіжжя.

Загальна характеристика радянської психології 60-90 рр ХХ ст.

Г.М.Андреева: теорія соціального пізнання - конструювання образу соціального світу. Конструювання шляхом соціальної категоризації. Чинники соціального пізнання.

Концепція стратегії життя К.О. Абульханової-Славської (три основні ознаки стратегії життя, поняття життєвий шлях, життєва позиція, зрілість особистості, смисл життя, активність, ініціатива і відповідальність, життєва перспектива, суб'єкт діяльності, творчість та ін.. Стратегія життя як ставлення до проблеми. Вчинок. Стратегія поведінки як стратегія вчинку.

Психологія міжособистісної перцепції О.О.Бодальова.

Змістовий модуль 2. Гуманістично-орієнтовані школи.

Тема 7. Гуманістично-орієнтовані школи у психології.

Основні положення гуманістичного підходу. Передумови виникнення. Гуманістична психологія А.Маслоу: основні поняття.

Загальна характеристика клієнт-центрованої терапії К.Роджерса. Тріада Роджерса.

Смисл життя, свобода та відповідальність особистості у «логотерапії»

Загальна характеристика екзистенційної психології. Поняття буття-у-світі та небуття. Причини неврозів.

Тема 8. Гештальтпсихологія – теорія цілісності.

Історія створення гештальттерапії. Сутність гештальттерапії. Ф.Перлз – засновник гештальтпсихології. Основні принципи гештальтпсихології. Психотехніки. Робота зі сновидіннями. Природа людини у парадигмі гештальттерапії.

Змістовий модуль 3. Модерні школи психології.

Тема 9. Трансперсональна психологія.

Загальна характеристика трансперсональної психології як моделі людської душі.

Психосинтез за Р.Асаджолі. Поняття психосинтезу. Трансперсональний підхід до розуміння сутності людини С.Грофа. Поняття двох модусів досвіду: хілотропічна свідомість, холотропічна свідомість.

Тема 10. Асоціативна психологія. Асоціанізм.

Поняття «асоціації» та зв'язок між психічними явищами. Психофізіологічна основа асоціації – умовний рефлекс. Суть механізму асоціації.

Тема 11. Інтегральна психологія.

Постулати вчення інтегральної психології. Поняття інтегральної психології. Мета інтегральної психології. Робота інтегрального психолога.

Тема 12. Психодрама.

Психологічна сутність психодрами Я.Морено. П'ять основних елементів психодрами. Методи психодрами. Техніки психодрами. Особливості застосування методу психодрами.

Тема 13. Онтопсихологія.

Історія розвитку онтопсихології. Психотерапевтичні прийоми. Принципи роботи онтопсихолога, відмінності від інших психологічних шкіл.

Тема 14. НЛП (Нейро-лінгвістичне програмування).

Засновники НЛП – Р. Бендлер та Д. Гріндер. Історія виникнення НЛП. Техніки НЛП.

Тема 15. Коучинг.

Тренінгова концепція на межі психології, філософії, спорту та менеджменту. Сфера застосування. Методологія коучингу. Взаємодія коуча та клієнта. Особливості коуч-сесій.

Тема 16. Арт-терапія.

Напрямок в психотерапії та психокорекції. Історія виникнення. Види: казкотерапія, танцювальна терапія, лялькотерапія, піскотерапія, драматерапія, музикотерапія, малюнкова терапія, кольоротерапія, ігрова, фототерапія. Особливості застосування.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Ассаджолі Р. Психосинтез. Пер. с англ. – М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 1997. 320с.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. СПб.: Лениздат, 1992. 400 с.
3. Бондаренко А. Ф. Психологическая помощь: теория и практика. К.: Укртехпресс, 1997. 215 с.
4. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. Посіб. Харків: Фоліо, 1996. 237 с.
5. Варга А. Я. Системная семейная психотерапия. Краткий лекционный курс лекций. СПб.: Речь, 2001. 144 с.
6. Гуманістична психологія: Антологія: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів: у 3-х т. К.: Університетське видавництво „Пульсари”, 2001.
7. Ждан А.Н. История психологии: Учебник. М.: Изд-во МГУ, 1990. 367 с.
8. Зейгарник Б. В. Теория личности Курта Левина. М.: МГУ, 198. 118 с.
9. Зеленин В.В. Между величием и травмой : Трактат о селективной психодиагностике в коучинге : монография / В.В. Зеленин. Т.1. К. : Люта справа, 2015. 272 с.
10. Изард. К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард ; [пер. с англ.: В. Мисник, А. Татлыбаева]. СПб.: Питер, 2012. 464 с.
11. Кочюнас Р. Психологическое консультирование и групповая психотерапия. – 3-е изд., стереотип. М.: Академический Проект; Трикста, 2004. 464 с.
12. Маслоу А. Психология бытия. К.: Ваклер, 1997. 300 с.
13. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: Філософське дослідження вчення Зигмунда Фрейда / Г. Маркузе ; пер. О. Юдін. К.: Ніка-Центр, 2010. 248 с.
14. Мей Р. Искусство психологического консультирования. Как давать и приобретать душевное здоровье. М.: Класс, 2001. 256 с.
15. Мерлин В. С. Психология индивидуальности. М.: ИПП, 1996. 445 с.
16. Кондрашенко В.Т., Донской Д.И., Игумнов С.А. Общая психотерапия: Рук. для врачей. 4-е изд., перераб. и доп. Мн.: Выш. шк., 1999. 524 с.
17. Психологический словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. 2-е изд., испр. и доп. М.: Политиздат. 494 с.
18. Психологія особистості: Словник-довідник / За редакцією П.П.Горностая, Т.М.Титаренко. К.: Рута, 2001. 320 с.
19. Роджерс К.Р. Консультирование и психотерапия. Новейшие подходы в области практической работы: Монография. / Пер. с англ. О.Кондрашовой,

- Р. Кучкаровой. Редакторы И.Гришпун, С.Бобко, В.Ряшина. М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. 464 с.
20. Словник психологічних термінів (з глибинної психології) / пер. з рос. Г. В. Гладуш; уклад. Б. Г. Херсонський, С. Г. Уварова; ред. С. І. Рясенко; Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді, Українська асоціація психоаналізу, Міжнародний ін-т глибинної психології. К.: Держсоцслужба, 2006. 260 с.
21. Сочивко Д. В. Цветопсиходинамика : учеб. пособие / Д. В. Сочивко ; Московский психолого-социальный ин-т. М. : МПСИ, 2009. 432 с.
22. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. М.: Наука, 1991. 456 с.
23. Фрейд З. Психология бессознательного. М.: Просвещение, 1989. 448 с.
24. Фромм Еріх Мати чи бути?: пер. з англ. / Еріх Фромм. - К.: Укр. письменник, 2010. 222 с.
25. Холл К.С., Линдсей Г. Теория личности . Пер. с англ. И.Б.Гриншпун. М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. 592с.
26. Хорни К. Ваши внутренние конфликты. СПб.: Лань, 1997. 212 с.
27. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб.: Питер, 1999. 608с.
28. Шнейдер Л.Б. Пособие по психологическому консультированию: Учебное пособие. М.: Ось-89, 2003. 272 с.
29. Шульц Д., Шульц С. История современной психологии. СПб.: Евразия, 1998. 526 с.
30. Эйдемилер Э.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи. СПб.: Питер, 1999. 656 с.
31. Ялом И. Экзистенциальная психотерапия. М.: Независимая фирма Класс, 2005. 576с.
32. Ярошевский М. Г. История психологии. М.: Изд-во полит лит., 1974. 447 с.

Допоміжна

33. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии. М.: Прогресе, 1995. 296 с.
34. Балин В.Д. Введение в теоретическую психологию. – СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 2012 . 232 с.
35. Базыма Б. А. Цвет и психика. Харьков: ХДАК, 2001. 172 с.
36. Братусь Б. С. Опыт обоснования гуманистической психологии // Вопр. психологии. 1990. № 6. С. 9-16.
37. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство: Посібник. К.: Академвидав, 2003. 392 с.
38. Киселева М. В. Арттерапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. СПб.: Речь, 2007.160 с.
39. Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції. Підготовка психолога-практика: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Т. С. Яценко [та ін.]; К.: Вища школа, 2008. 342 с.

40. Копытин А.И. Теория и практика арт-терапии. СПб.: Питер, 2010. 336 с.
41. Лебедев-Любимов А. Н. Психология в маркетинге. COOL-BRAND-стратегия. СПб. : Питер, 2008. 192 с.
42. Любарт Т. Психология креативности : учебное пособие. Пер. с фр. М.: Когито-Центр, 2009 . 215 с.
43. Маслоу А. Психология бытия. М.: Ваклер, 1997. 304 с.
44. Мусатов С.О. Особистість: комунікативно-психологічна концепція. Методологічні проблеми персонології: К.-Дрогобич: Трек-ЛТД, 2015. 170 с.
45. Найдьонова Л.А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник. Ін-т соціальної та політичної психології. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 244с.
46. Осипова А. А. Общая психокоррекция: Учебное пособие. М.: ТЦ Сфера, 2002. 175 с.
47. Приходько Ю. О. Практична психологія : Введення у професію : навч. Посібник. 3-тє вид. К. : Каравела, 2012. 248 с.
48. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. Посіб. К.: Каравела, 2012. 328 с.
49. Романовська Л. І. Диференційна психологія : навч. посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2011. 236 с.
50. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчо обдарованої особистості: наук, -метод, посіб. К. : НАПН України: Ін-т обдарованої дитини, 2010. 442 с.
51. Франселла Ф. Баннистер Д. Новый метод исследования личности. М.: Прогресе, 1987. 240 с.
52. Фрейд З. Толкование сновидений. К.: Здоровье, 1991. 384 с.
53. Фромм З. Душа человека. М.: Республика, 1992. 415 с.
54. Юнг К. Тзвистокские лекции. Аналитическая психология: ее теория и практика. К.: СИНТО, 1995. 228 с.

Інформаційні ресурси

1. http://pidruchniki.ws/15840720/psihologiya/yuridichna_psihologiya_-_bochelyuk_vy
2. http://chitalka.info/pr4_15/pr4_15index.htm
3. <http://student-lib.net/index.php?page=0-631-632>
4. http://www.koob.ru/vasilyev_v_1/yuridicheskaya_psihologiya_vasilyev

IV. Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамен.

V ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

- оцінка активності на аудиторних заняттях;
- усне опитування на семінарських заняттях;
- самостійні письмові роботи;
- контрольні роботи онлайн за відповідними модулями;

- виконання навчально-дослідного завдання;
- поточне та підсумкове тестування.

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Мета та завдання навчальної дисципліни	4
2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни	5
3. Рекомендована література	7
4. Форма підсумкового контролю успішності навчання	8
5. Засоби діагностики успішності навчання	8

Навчально-методичне видання

**Євтушенко Ірина Володимирівна
Нежинська Олена Олександрівна**

**Програма навчальної дисципліни
«НАУКОВІ ШКОЛИ В ПСИХОЛОГІЇ»**

Комп'ютерний набір І.В.Євтушенко

Підписано до друку 29.10.2020 р. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротаційний трафаретний. Ум. друк. арк.
Наклад 10 прим. Зам. № _____

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів
видавничої продукції. Серія ДК №1805 від 25.05.2004.

Інститут підготовки кадрів
державної служби зайнятості України (ІПК ДСЗУ)
03038, Київ – 38, вул. Нововокзальна 17.

Тел./факс (044) 536-14-85